

Savižudybė mokykloje

Ką reikia žinoti ir ką reikia daryti, įvykus savižudybei mokykloje?

Pagrindinės nuostatos į savižudybių prevenciją mokykloje:

Mokykloje, kaip ir bet kurioje kitoje įstaigoje, organizacijoje, įvyksta ir gali įvykti savižudybės – moksleivių, mokytojų, mokyklos administracijos atstovų. Taip atsitinka visose pasaulio mokyklose, ir nė viena konkreti mokykla negali būti dėl to kalta ar visiškai atsakinga. Kiekviena savižudybė – tai labai sudėtingas daugiafaktorinis procesas, kuris prasideda neretai žmogaus vaikystėje ar paauglystėje ir vienos priežasties, dėl ko žmogus nusižudė – nėra. Dera keisti visuomenės, švietimo institucijų, mokyklos bendruomenės požiūrį į įvykusį savižudybės faktą mokykloje: mokykla, kurios mokiny, mokytojas ar direktorius nusižudė iš esmės nesiskiria nuo kitų mokyklų, nes bet kurioje mokykloje gali įvykti tokia savižudybė.

Žinome, kad dėl tam tikrų kultūroje, visuomenėje vyraujančių tradicinių nuostatų, savižudybės faktas dar dažnai priimamas kaip gėdingas mokyklai įvykis. Tai klaidinga nuostata, iš kurios reikia vaduotis. Į mokyklą, kurioje įvyko mokyklos bendruomenės nario savižudybė, pirmiausia turi būti žiūrima kaip į struktūrą, kurioje atsitiko krizinis įvykis, kuris turės pasekmes:

- Universalus šio krizinio įvykio poveikis: daugiau ar mažiau tam tikri į krizinius panašūs išgyvenimai bus būdingi visiems mokyklos bendruomenės nariams – visi asmenys mokykloje jaus daugiau ar mažiau išreikštą nerimą dėl to, kad nusižudė jų bendruomenės narys, visi bus vienaip ar kitaip prislėgti, kai galvos apie tai, kas atsitiko, visi jausis daugiau ar mažiau pasimetę, kaip jaučiasi visi žmonės, kai sužino, kad kažko netikėtai neteko.
- Tam tikra mokyklos bendruomenės narių dalis – žmonės, artimiau susiję su nusižudžiusiuoju, kuriems kontaktas su juo buvo emociškai reikšmingas, tikėtina, bus labiau paveikti emociškai arba išgyvens psichologinę krizę – būseną, kurios įveikimui reikės daugiau laiko (iki 2 mėnesių) ir kurios išgyvenimams sušvelninti labai svarbi pagalba – žmogiškoji parama ir psichikos sveikatos specialistų (psichologų, psichoterapeutų) pagalba.
- Asmenys, kuriems ši krizė liks neįveikta, pateks į kategoriją asmenų, kurių kriziniai išgyvenimai chronizuosis. Chronizacijos variantai – fizinės ir/ar psichikos sveikatos sutrikimai, polinkis priklausomybei nuo alkoholio ar narkotikų, elgesio ir psichologinės problemos.
- Dalis mokyklos bendruomenės narių, kurių psichikai būdingas aukštesnis pažeidžiamumas, ar kurie ir iki šio krizinio įvykio turėjo minčių ar ketinimų nusižudyti šį krizinį savižudybės atvejį priims kaip itin reikšmingą jiems asmeniškai, tai gali sukelti jų psichikos būsenos pablogėjimą, psichologinių problemų daugėjimą ir gilėjimą ir/arba sustiprinti savižudiškas mintis ir ketinimus.

Mokykla – tai sistema, kurią lanko itin psichiškai jautrus ir pažeidžiamo amžiaus žmonės – vaikai, paaugliai, jaunimas. Iš daugelio mokslinių apibendrinimų žinome, kad tai yra itin atviros ir imlios išorės poveikiui žmonių grupės. Todėl savižudybės faktas mokykloje vaikams ir jaunuoliams yra visuomet rizikingas faktorius, nes savižudiškas elgesys gali būti imituojamas arba tapti netinkamu modeliu savo asmeninėms problemoms spręsti. Ši rizika yra tuo aukštesnė, kuo reikšmingesnis asmuo mokykloje nusižudė: žinomas daugeliui moksleivis, mokytojas, direktorius.

Kuo atsakingesnis nusižudžiusiojo socialinis vaidmuo mokykloje, tuo daugiau žmonių

išgyvens šią netektį kaip sau reikšmingą. Kai nusižudo mokytojas arba administracijos atstovas – visuomet neišvengiamai didėja suaugusiojo žmogaus elgsenos pavyzdžio savo ugdytiniams poveikis, šiuo atveju, suprantama, nesektinas.

Yra būtina, kad mokykla, kurios mokynys, mokytojas ar administracijos atstovas nusižudė, iš karto sulauktų paramos iš išorės (Švietimo, Sveikatos apsaugos sistemų), bei pati būtų pasiruošusi krizių įveikimo ir postvenciniam darbui. Krizių įveikimo darbas (intervencinis darbas) – tai eilė individualių ir grupinių krizių įveikimo metodų, kuriuos gali taikyti specialiai tam paruošti psichikos sveikatos specialistai. Postvencija – tai krizių įveikimo pagalbos priemonių visuma visiems, kuriuos galime plačiąja prasme pavadinti nusižudžiusiajam asmeniui artimais ar artimesniais žmonėmis – šeimos nariams, draugams, bendradarbiams, klasės draugams.

Mokykloje, kurioje įvyko mokyklos bendruomenės nario savižudybė, visuomet bus kelios labiausiai išgyvenimų dėl savižudybės emociškai paveiktos grupės, kurioms turi būti pirmiausia siūloma psichologinė parama:

- Asmenys, kurie kartu mokėsi (klasės draugai) ar dėstė (pedagogai) klasėje, kurioje nusižudė moksleivis.
- Nusižudžiusiojo moksleivio, mokytojo ar administracijos atstovo artimieji, draugai, žmonės, su kuriais nusižudęs asmuo buvo emociškai labiau susijęs.

Todėl teikiant psichologinę paramą svarbu žinoti, kad mokykloje, bet kurios savižudybės atveju, jos reikės: moksleiviams, pedagogams ir administracijai.

Kodėl būtina pagalba, kai mokykloje įvyksta savižudybė?

Savižudybė – tai krizinis įvykis, kuris vienaip ar kitaip paliečia visus mokyklos bendruomenės narius. Šio giliai emociškai sukrečiančio krizinio įvykio pasekmės visuomet yra susijusios su tam tikra rizika kitų mokyklos bendruomenės narių fizinei ir psichikos sveikatai, todėl pagalba mokyklos bendruomenės nariams, ir ypač iš rizikos grupių (turintys savižudiškų ketinimų asmenys, artimi nusižudžiusiajam žmonės) yra būtina. Tai praktiškai visų mokslininkų ir praktikų, dirbančių krizių įveikimo ir savižudybių prevencijos srityje, išvada. Tai numatyta ir LR Valstybinės savižudybių prevencijos projekte, pristatytame LR Vyriausybės tvirtinimui š. m. rugsėjo mėnesį. (Visas projektas išspausdintas rinkinyje „Savižudybių prevencijos idėjos“ /straipsnių rinkinys/sudarytoja Danutė Gailienė.-V.:Tyto Alba, 2001., P.21-29)

Pateikiu kelias citatas iš Valstybinės savižudybių prevencijos strategijos projekto, susijusio su prevencija mokyklose:

- *"Nusižudžiusiųjų artimieji turi gauti kvalifikuotą psichologinę ir psichoterapinę pagalbą.*
- *Psichologinė pagalba turi būti prieinama kiekvienam moksleiviui.*
- *Įvykus savižudybei, mokykloje ar kitoje institucijoje turi būti nedelsiant suteikta kvalifikuota postvencinė pagalba.*
- *Kiekvienoje mokykloje turi būti nustatytas planas, kaip reaguoti ir kur gauti pagalbos savižudybės pavojaus atveju. Valstybė turi priimti planą, kaip bus įgyvendinama ši strategija."*

Priemonės, kurias reikia taikyti iš karto, kai mokykloje įvyko savižudybė:

I. Pirmas žingsnis.

Skubus mokyklos administracijos ir pedagogų susirinkimas, kurio metu aptariamas

konkretus veiksmų planas. Jei mokykloje yra iš anksčiau patvirtintos administracijos taisyklės, kaip elgtis administracijai ir pedagogams įvykus kriziniams įvykiams, tame tarpe ir savižudybei – vykdomos šios taisyklės, vykdymo tvarka tik konkretizuojama.

Patvirtintas iš anksto taisyklės, veiksmų planą vykdyti žymiai lengviau, negu imtis šio plano kūrimo įvykus savižudybei ar kitam nelaimingam dramatiškam atsitikimui, kurį galime kvalifikuoti kaip krizinius išgyvenimus galintį sukelti atvejį, nes tuomet visų mokyklos bendruomenės narių išgyvenamos skausmingos ir sunkios emocijos apsunkina efektyvios pagalbos organizaciją ir jos reikiamą tęstinumą. Tačiau, jei mokykloje tokių taisyklių nėra, jos kuriamos tuo metu, kai atsitiko nelaimė.

II. Antras žingsnis.

Mokyklos direktorius arba jį pavaduojantis asmuo skiria mokyklos krizių įveikimo komandą ir jos koordinatorių. Šios komandos nariai turėtų būti pakankamai susipažinę su krizių įveikimo darbo specifika. Jos nariais gali būti mokyklos administracijos atstovai, pedagogai, mokykloje dirbantis ar ryšį su mokykla palaikantis psichikos sveikatos specialistas.

Krizių įveikimo darbas: su bazinėmis krizių ir savižudybių prevencijos žiniomis pedagogai gali susipažinti per 4-10 val. trukmės paskaitas ir seminarus, kuriuos veda krizių ir savižudybių darbą atliekantys specialistai. Šiuo metu Lietuvoje visiems būsimiems pedagogams tokios žinios dar nėra dėstomos. Jas dažniausiai tenka įgyti kaip papildomą kvalifikaciją. Krizių įveikimo darbą ir savižudybių prevenciją sudaro žinios ir praktiniai įgūdžiai apie krizių ir savižudybių prevenciją (kaip išvengti krizių ir savižudybių, kokie savižudybių atpažinimo ženklai, savižudybių ir krizių rizikos faktoriai, kaip elgtis, kai tenka sutikti žmogų, kuris nori nusižudyti, ką daryti, kai kas nors nusižudė mokykloje, prevenciniai švietimo aspektai ir visos kitos žinios, susijusios su veikla, kuri gali užkirsti kelią krizėms ir savižudybėms arba kaip teikti pagalbą įvykus savižudybėms).

Krizių intervencija – tai metodai, kuriais teikiama psichologinė pagalba išgyvenantiems krizes ir ketinantiems nusižudyti žmonėms, prevenciniai krizių įveikimo metodai, skirti krizių pasekmėms išvengti – grupinės psichologinės apklausos iš karto po įvykių ir pan.

Postvencija – tai paramos priemonių (ir prevencinių ir intervencinių ir savipagalbos) visuma, skirta visiems, kuriuos galime pavadinti savižudybės liudininkais, arba nusižudžiusiojo asmens artimais ar artimesniais žmonėmis.

Jei mokyklos krizių įveikimo komandos nariai specialių reikiamų žinių apie savižudybių prevenciją ir postvenciją neturi, mokyklos administracija turėtų kreiptis pagalbos į krizių įveikimo darbą atliekančius specialistus, kurių reikia ieškoti Mokyklų pedagoginėse psichologinėse tarnybose ir centruose, psichikos sveikatos centruose, organizacijose, kurios atlieka savižudybių ir krizių įveikimo prevenciją. Bet kuriuo atveju, norint taikyti krizių įveikimo ir postvencinę pagalbą, yra rekomenduotina kviesti specialistus ir iš šių nurodytų tarnybų, kadangi mokyklos krizių įveikimo komanda gali daug nuveikti atlikdama organizacines prevencines funkcijas (mokyklos bendruomenės informavimas, kontaktai su žiniasklaida, laidotuvių organizacija ir pan.), tačiau krizių įveikimo - intervencinį darbą - efektyviau atliks specialiai tam pasiruošę specialistai iš kitų tarnybų, kurios specializuojasi krizių įveikimo terapijoje, savižudybių prevencijoje.

III. Trečias žingnis.

Mokyklos krizių įveikimo komanda imasi tokių priemonių:

- Paruošia informacijos apie įvykusią savižudybę tekstą, kuris bus skirtas mokyklos

bendruomenei, moksleivių tėvams. Tekstas turi būti aiškus, konkretus, trumpas ir emociškai neutralus. Tekste aiškiai įvardijama kas įvyko – kad asmuo "nusižudė", kada nusižudė ir kas nusižudė. Tekstas pagarbus, kaip ir kalbant ar rašant apie bet kurį mirusį žmogų. Taip pat tekste turėtų būti išreikštas mokyklos kolektyvo liūdesys dėl netekties ir supratimas, kad visa mokyklos bendruomenė skaudžiai išgyvena šį įvykį. Tuo pačiu nurodomos priemonės, kokių veiksmų bus imtasi, norint įveikti mokyklą ištikusią krizę (bus kviečiama krizių įveikimo komanda, prieinami psichikos sveikatos konsultantai, išplatinta informacija apie visas psichologinę paramą teikiančias tarnybas – psichologinės pagalbos telefonus, psichologines konsultacijas ir t.t.).

- Aptaria, kaip mokytojai pristatys ir komentuos šį informacinį tekstą ir kalbės apie įvykusį faktą su moksleiviais, jų tėvais.
- Aptartas ir patvirtintas tekstas pristatomas visiems mokyklos bendruomenės nariams, geriausiai - visiems vienu metu, iš karto po įvykusios savižudybės, pvz., kitą rytą. Į moksleivių amžiaus ypatumus atsižvelgiama, tačiau bendri informacinio teksto principai išlieka. Kiekvieno mokytojo pristatant informaciją užduotis – kuo aiškiau informuoti moksleivius apie savižudybę mokykloje, sumažinti moksleivių nerimą ir užkirsti kelią įvairių versijų apie savižudybę tikrinimui. Svarbu paaiškinti moksleiviams, kad savižudybė niekuomet nėra vienos priežasties rezultatas, kad niekas asmeniškai negali būti atsakingas mokykloje už šią mirtį, kad nebus rastas atsakymas į klausimą, kodėl nusižudė šis asmuo. Kalbant apie nusižudžiusį asmenį labai svarbu atskirti jo asmenines savybes nuo poelgio – savižudybės. Kai kalbama apie asmenį – jis gali būti menamas kaip geras žmogus, pareigingas darbuotojas, bet kai kalbama apie jo poelgį – savižudybę – dera laikytis nuostatos, kad savižudybė – tai ne išeitis sprendžiant problemas, nes:
 - Savižudybė, dažniausiai – nepakeliamo psichikos skausmo, beviltiškumo jausmo išraiška, kuriais žmogus nerado/nesugebėjo/nemokėjo su kuo nors pasidalinti ar kitaip su jais išbūti tuo metu – t.y., jis neieškojo arba nesugebėjo rasti reikiamos pagalbos.
 - Savižudybė palieka labai sunkias psichologines, dvasines pasekmes nusižudžiusiojo artimiesiems, draugams, bendradarbiams, visiems, su kuriais nusižudęs asmuo turėjo reikšmingesnius asmeninius kontaktus.

Mokytojai turėtų būti labai dėmesingi ir jautrūs moksleivių emocinėms, elgesio reakcijoms, kurias pastebės, kai praneš ir kalbės apie įvykusią savižudybę. Moksleiviams turi būti sudaryta galimybė būti išklaudytiems, jiems turi būti lengvai prieinama psichologinė parama arba pagalba, jei jos prireikia.

Tėvams taip pat turi būti žinoma informacija apie savižudybę mokykloje. Geriau, kai šią informaciją tėvai gali gauti individualiai ar nedidelėmis grupėmis – turima galvoje, kad dideli tėvų susirinkimai, įvykus savižudybei mokykloje, neturėtų būti šaukiami. Tėvams, kaip ir visos mokyklos bendruomenės nariams, turėtų būti prieinama visa prevencinė informacija, informacija apie visas pagalbos tarnybas, bei, kokių priemonių ėmėsi mokykla, kad padėtų visiems moksleiviams išgyventi ištikusią juos krizę dėl mokyklos bendruomenės nario savižudybės.

- Informuoja apie įvykį reikiamas institucijas (švietimo sistemoje ir kt.) Mokyklos administracija informuoja apie įvykusią savižudybę Švietimo struktūrą, kuriai pavaldi. Švietimo institucijų vadovai, kuriems yra atskaitinga konkreti mokykla, turėtų padėti konkrečiai mokyklai organizuoti visą reikiamą krizės įveikimo pagalbą, arba

padėti/nurodyti, kaip ją organizuoti, jei mokykla nėra dar tam pasiruošusi. Tai turėtų būti daroma ne tik formaliai nurodant ir įsakinėjant, o profesionaliai ir žmogiškai, suvokiant, kad mokyklą ištiko krizė ir visiems šios mokyklos bendruomenės nariams, tame tarpe mokytojams ir administracijai, reikalinga parama, palaikymas ir užuojauta.

- Paskiria atstovą, kuris teiks informaciją žiniasklaidai. Rekomenduotina, kad su žiniasklaida bendrautų ir informaciją teiktų vienas, mokyklos administracijos paskirtas asmuo. Šis asmuo turėtų būti susipažinęs apie savižudybių informavimo žiniasklaidoje ypatumus. Informacija apie savižudybę žiniasklaidai teikiama laikantis bendrai priimto informacinio teksto apie savižudybę, bei prevenciniu aspektu – tai informavimas apie tai, kokių priemonių mokykla imasi, kad būtų suteikta parama visos mokyklos bendruomenės nariams, bei ypač arčiau su nusižudžiusiuoju bendravusiems asmenims. Mokyklos atstovas neprivalo ir neturėtų teikti žurnalistams įvairių versijų apie savižudybę ir jos detales. Tai – juridinių institucijų kompetencija. Žurnalistų apklausa ir skelbiama vėliau informacija apie tai, dažnai labai traumuojančiai veikia krizės būsenoje atvirai ir nuoširdžiai kalbėjusius žmones, ypač, kurie buvo susiję artimiau su nusižudžiusiuoju. Mokyklos krizės įveikimo komanda turėtų tai numatyti.
- Peržiūri naujausią visų galimų pagalbos įstaigų sąrašą – psichologinės pagalbos telefonų, prieinamų mokyklos bendruomenės nariams psichologinių konsultacijų telefonus ir adresus. Šis sąrašas turi būti prieinamas kiekvienam mokyklos bendruomenės nariui. Šios informacijos mokyklos krizių įveikimo komanda gali kreiptis į prevencines savižudybių ir krizių įveikimo tarnybas. Šiuo metu informaciją apie psichologinės pagalbos telefonus, psichologinės socialinės paramos tarnybas, galima rasti ir interneto svetainėse, kurias sukuria organizacijos, besirūpinančios psichikos sveikatos apsauga, krizių ir savižudybių prevencija.
- Aptaria laidotuvių detales prevenciniu aspektu. Organizuojant nusižudžiusiojo asmens laidotuves, išlaikomi tradiciniai mirusiajam pagarbos aspektai ir ritualai. Tačiau mokyklos krizių įveikimo komandai laidotuvių organizacijos metu dera nuolatos prisiminti ir prevencinius principus, kurių tikslas – sumažinti savižudybės fakto sukeltus emocinius išgyvenimus:
 - Laidotuvėse dalyvauja tik norintys mokyklos bendruomenės nariai.
 - Velionis šarvojamas ne mokykloje.
 - Atsisakoma kai kurių įprastų laidotuvių ritualų, tokių kaip didelis velionio portretas visų lankomoje mokyklos vietoje ar klasėse su įvairiais gedulo simboliais – degančios žvakės ir pan.
 - Neviešinami (neplatinami, nepridedami prie nusižudžiusiojo foto nuotraukos, neskaitomi viešai velionio atsisveikinimo žodžiai).
 - Pagarba mirusiajam, kaip ir susitaikymas su jo pasirinkimu mirti, neturi tapti savižudybės fakto garbinimu.
- Įvertina situaciją ir galimybes bei kviečia krizių įveikimo komandą iš kitų savižudybių ir krizių atvejais galinčių teikti pagalbą tarnybų. Mokyklos krizių įveikimo komanda, įvertinusi, kurie mokyklos bendruomenės nariai pateko į didžiausią įvykusios savižudybės sukeltą emocinio poveikio riziką, siūlo/rekomenduoja/kviečia į mokyklą savižudybių prevencijos specialistus, kurie taiko įprastus tokiais atvejais psichologinės apklausos metodus (angl. "debriefing"), rekomenduoja, kaip atlikti postvencinį darbą arba atlieka jį patys, nurodo veikiančias paramos grupes nusižudžiusiuųjų artimiesiems, jei tokios tuo metu yra, konsultuoja individualiai, teikia prevencinę informaciją, padeda nustatyti labiausiai emociškai paveiktus ir pagalbos reikalingus asmenis mokykloje, sudaro galimybes į juos kreiptis ir pabaigus

intervencinį-postvencinį darbą mokykloje, padeda susisiekti su kitais reikiamais specialistais.

- Numato priemonės, kaip bus laikomasi įprasto darbo ritmo mokykloje. Įprasto darbo ritmo išlaikymas suteikia saugumo jausmą krizinėje situacijoje. Tai reiškia, kad rūpinamasi, kad pamokos, numatyti renginiai, prasidėtų laiku. Emociškai paveikti ir laikinai krizę išgyvenantys mokytojai, turėtų būti pavaduojami kolegų. Visos mokyklos bendruomenės struktūros turėtų veikti įprastu laiku ir ritmu. Jei mokykloje įvyko savižudybė – įprastas mokyklos gyvenimas neturi dėl to sustoti ar sutrikti.

Apibendrinimas:

Kiekviena mokykla turi būti iš anksto pasiruošusi tokiems įvykiams, kaip moksleivių, mokytojų, administracijos atstovų savižudybės. Deja, faktai tokie, kad savižudybės įvyksta, jų skaičius Lietuvoje per praeitus metus vėl padidėjo (nuo 42 – 1999 m. iki 44 – 2000 m. žmonių šimtui tūkstančių gyventojų). Daugėja Lietuvoje moksleiviško amžiaus jaunuolių savižudybių skaičius. Kasmet nusižudo 50–60 vaikų ir paauglių nuo 10 iki 19 metų. Beveik 40 proc. vienuolikos, trylikos ir penkiolikos metų paauglių galvoja apie savižudybę, yra kūrę konkrečius savižudybės planus ar bandė žudytis (N.Žemaitienė, 2000).

Mokyklose turi būti taikomos savižudybių prevencijos programos. Kad tokios programos būtų taikomos kiekvienoje Lietuvos mokykloje, kad kiekvienam Lietuvos moksleiviui, mokytojui, mokyklos administratoriui būtų prieinama žmogiškoji ir psichologinė parama įvykus mokykloje savižudybei, kad kiekvienas mokyklos bendruomenės narys žinotų, kaip elgtis tokioje situacijoje – tai turėtų būti Valstybės rūpestis, realizuojamas per Švietimo, Sveikatos, Socialinės apsaugos institucijų veiklą ir kuris galiausiai būtų tiesiogiai juntamas kiekvienoje Lietuvos mokykloje.

Įvykus savižudybei mokykloje svarbiausia nustatyti labiausiai pažeistas mokyklos bendruomenės narių grupes, ir visuomet prisiminti, kad paramos ir pagalbos reikia ir moksleiviams ir pedagogams – savižudybės sukelti neigiami emociniai išgyvenimai veikia visus.

Kalbant apie informavimą, bendras principas – neslėpti savižudybės fakto, tačiau, galvojant apie jo emocinį poveikį moksleiviams, psichiškai labiau pažeidžiamiems, ar minčių apie savižudybę turintiems mokyklos bendruomenės nariams, dera teikti šią informaciją ir visus veiksmus organizuoti prevenciniu aspektu, t.y. galvojant, kaip padėti visiems, kas išgyveną krizę tuo metu, kaip įveikti šią krizę, kaip apsaugoti visus didesnėje rizikoje esančius mokyklos bendruomenės narius nuo neigiamų išgyvenamos krizės padarinių, kaip padėti visiems kuo greičiau grįžti į įprastą mokyklos gyvenimo ritmą.

Daug ko mūsų mokykloje dar nėra ir ko būtinai reikia, kai mokykloje įvyksta savižudybė. Mokytojai nėra pakankamai paruošti, kaip atlikti savižudybių prevenciją mokykloje ir kaip elgtis įvykus mokykloje savižudybei. Dauguma mokyklų neturi iš anksto sudaryto krizių dėl savižudybės ar kitų dramatiškų įveikimo veiksmų plano, nes niekas apie tai kaip apie būtinybę dar nemokė ir papildomų žinių apie tai nesuteikė. Savižudybių prevencinėms programoms valstybė neskiria nei reikiamo dėmesio, nei pinigų. Bendruomenės iniciatyva kuriamos krizių įveikimo, savižudybių prevencijos tarnybos, nevyriausybiinių organizacijų siūlomos prevencinės žinios ir paslaugos taip pat nėra pakankamai finansuojamos – valstybė jų praktiškai neperka. Bet nemanau, kad tai iš esmės neišsprendžiama situacija. Tačiau žinant, kaip spėriai vyksta švietimo ir sveikatos reformos, optimizmui vietos taip pat lieka nedaug. Todėl nesistebėkime, kad konkretūs krizių įveikimo, savižudybių prevencijos,

postvencijos darbai mokykloje – dažniausiai pavieniai atvejai. O valstybė ir toliau moka už pasekmes – neįveiktų krizių, savižudybių pasekmėje įvykusius moralinius, psichologinius, fizinius, ekonominius, socialinius nuostolius. Nes jie apčiuopiami ir akivaizdūs. O visa, kas galėjo neatsitikti, ko išvengėme – nematomi ir nematerialūs dalykai. Išliekame tikri materialistai ir toliau, kaip ir buvome auklėti... Mokame tik už tai, kas yra, net jei tai mirtys dėl savižudybių, kurių dalies tikrai galėtų nebūti, jei mąstytime strategiškai ir valstybės mastu, skirdami reikiamą dėmesį prevencijai. Gerai, kad bent žinome, kaip turėtų būti.

Kristina Ona Polukordienė

Norintiems daugiau sužinoti apie apie savižudybių prevenciją ir prevencinių idėjų taikymą mokykloje, siūlyčiau perskaityti šias knygas:

Savižudybių prevencijos idėjos. Straipsnių rinkinys. Sudarytoja Danutė Gailienė. – Vilnius: Tyto alba, 2001. – 209 p.

Moksleivių savižudybės. Rizikos veiksniai ir pagalbos principai. Projekto autorės: Nida Žemaitienė, Lina Jaruševičienė. Kaunas, Kauno Jaunimo sveikatos centras, 2000.- 101p.